

issledovanija" parādījās abu kopīgs raksts „*Ot rekonstrukcii staropruskogo k rekreacii novopruskogo*”, bet 1989. g. Viļņā L. Palmaitis izdeva jaunprūšu valodas gramatiku „*Naujosios prusų kalbos gramatika*”. Arī tagad viņš ar M. Kluša vārdu turpina šo darbību, izdodot grāmatas un veidojot interneta lapas. Šīs rekonstrukcijas mērķis būtu radīt ļaužu grupu, kas lietotu jaunprūšu valodu savstarpējā saziņā. Var saprast šīs idejas ideālistiskos pamatus, taču patiesībā tā ir fantastiska ideja, kura vairs nav saistīta ar senprūšu valodas izpēti.

Vairākos darbos ievietotas prūšu valodas pētījumiem veltītas bibliogrāfijas. Viena no jaunākajām, kur apkopoti galvenie pētījumi kopš prutēnistikas pirmsākumiem, atrodama M. Kluša prūšu tekstu izdevumā, kā arī internetā (<http://donelaitis.vdu.lt/prussian/Bibling.pdf>).

Literatūra

- Dini P. Baltu valodas. Rīga, 2000.
Endzelīns J. Darbu izlase. IV/2. R., 1982. Īpaši 12. – 19. lpp.
Endzelīns J. Senprūšu valoda. R., 1943.
Endzelīns J. Prūšu rakstu grafika. Darbu izlase, III/2. R., 1980, 211.–233.
Kaukienē A. Prūšu kalbos tyrinėjimai. Klaipėda, 2004.
Klusis M. Naujosios prusų kalbos gramatika. V. 1989.
Klusis M. Old Prussian Written Monuments. Text and Comments. Bibliotheca Klossiana: Lingua Borussica Vetus, II. Kaunas, 2007.
Levin J. F. The Slavic Element in the Old Prussian Elbing Vocabulary. Berkeley [etc.], 1974.
Mažiulis V. Prūšu kalbos etimologijos žodynas. I–IV. V., 1988.–1997.
Mažiulis V. Prūšu kalbos istorinė gramatika. V. 2004.
Mažiulis V. Prūšu kalbos paminklai. (T. I.) V., 1966.
Mažiulis V. Prūšu kalbos paminklai. T. 2. V., 1981.
Mažiulis V. Seniausias baltų rašo paminklas. Baltistica. XI (2). 1975. 125.–130.
Pirmoji prūšu knyga. V. 1995.
Schmalstieg W. R. An Old Prussian Grammar. University Park and London, 1974.
Toporov V. Prusskij jazyk. Baltijskie jazyki. Moskva, 2006.

TEKSTI PRŪŠU VALODĀ

senprūšu Tēvreize Simona Grunava sarakstītajā hronikā,
kas iesākta 1526. gadā

Nossen tbewes cur tbu es delbas sweytz gischer
Tho wes wardes penag munis^a tholbe mvstiasstilbi tolpes prahe^b
Girkade delbeszisine^c tade symmes semmes worsunii dodi mommmys
An nosse igdemas mayse unde gaytkas^d pames mumys nusze
Noszeginu cademes pametam musen prettaune kans newede munis^e
Lawna padoma swalbadi munis^f nowusse loyne^f Jhesus amen.
a) B. Mums. b) prabe C. c) delbeszine C. d) gavthas. e) prettaue C.
f) loyme. C. (Pēc J. Cukura *Senie kurši un viņu zemīte*, 62. lpp.)

Simona Grunava Tēvreize

Nossen Thewes, cur tu es Delbes,
Schwiz gesger thowes Wardes;
Penag mynys thowe Mystalstibe;
Toppes Prates giriad Delbszisine, tade tymnes sennes Worsinny;
Dodi momines an nosse igdenas Magse;
Unde geitkas pamas numas musse Nozegun, cademas pametam
nussion Pyrtainekans;
No wede numus panam Padomum;
Swalbadi mumes newusse Layne. Jesus. Amen.
(Nossen Thewes Cur thu es delbas Swenz gischer thowes wardes Penag
munis Tholbe mvstiasstilbi Tolpes praheš Girkade delbezifne tade symmes
Semmes Worfunij dodi mummys An noffe igdemas mayse. unde Gaytkas
Pames mummys Nusze/noszeginu Cademes Pametam mufen Prettaunekans
Newede munis lawna Padoma swabaldi munis No wuffe Loyne Jhesus Amen.

Tekstā ir daži prūsismi, piem., *Nossen* (= mūsu), senpr. *noūson*, tāpat *Gaytkas* (= maize), senpr. *gaitis*, arī daudzsk. datīva galotne – *ans* (*Prettaunekans*). Ļoti daudz ir tiešu kļūdu, kas cēlušās, norakstot tekstu no kāda parauga, kurā savukārt latviešu valodā bijušas kļūdas un kura latviešu valodu bez tam Grūnavs nav bijis spējīgs saprast, jo viņš latviski vispārīgi neprata. Tādēļ teksts neizskatītos tik neparasts, ja nebūtu šo kļūdu, piem., *munis* laikam patiesībā jālasa *mums*, varbūt arī *mumis*; *tolpes* = *tonnes*...

vietā; *Loyne* = *Loune* (sal. šai pašā tekstā *lawnā*). Tādēļ teksts atzīstams par pilnīgi latvisku tekstu, tikai ar retiem prūsismiem.) (Profesors Dr.Phil. Ernests Blese. Latviešu literatūras vēsture.)

Prātorius Tēvreize

Thewes nossen, cur tu es Debbes,
Schwisch gesger thowes Wardes;
Pena mynis thowe Wiswalstybe;
Toppes Patres gir iat Delbeszisne, tade tymnes senjnes Worsinny;
Annosse igdenas Mayse dodi mums szon Dien;
Pamutale mums musu Noschegun, kademas pametan nousson
Pyktainekans;
No wede numus panam Paadomam;
Swalbadi numes ne wust Tayne.

Jauktā dialekta Tēvreize

Thawe nuson kas tu asse Andangon,
Swintits wirst twais Emmens;
Pergeis twais Laeims;
Twaiss Quaits audasseisin na Semmey, key Andangon;
Nusan deininan Geittin deis numons schindeinan;
Bha atwerpeis numans nuson Auschautins, kay mas atwerpimay nuson
Auschautenikamans;
Bha ny wedais mans Enperbandan;
Schlait is rankeis mans assa Wargan. Amen.

Insterburgas dialekta Tēvreize (Sprediķotājs Hennigs)

Tewe musu, kurs essi Danguje,
Buk szwenczamas Wardas tawo,
Ateik tawo Karalijste;
Buk tawo Walle kaip Daguje, taip ir an Zemes;
Duna musu dienszka duk mums ir sze Diena;
Atleisk mums musu Kaltes, kaip mes atoeidzjam sawo Kaltiems;
Ne wesk mus Pagundima;
Bet gelbek mus nu Pikto.

Tēvreize Nadravas dialekta (Simon Pratorius)

Tiewe musu, kursa tu essi Debsissa,
Szwints tiest taws Wards;
Akeik mums twa Walstybe;
Tawas Praats buk kaip Debbesissa taibant wirszu Sjemes;
Musu dienszka May e duk mums ir szen Dienan;
Atmesk mums musu Griekus, kaip mes pammetam musi
Pardokonteimus; ne te wedde mus Baidykle;
Bet te passarge mus mi wissa Louna (Pikta)

Tēvreize no pirmā 1545. gada prūšu katķisma

Sta Thawe nuson.
Thawe nuson kas thu asse an- / dangon. Swintints wirst twais /
Emmens. Pergeis twais laems. Twaiss quaits audasseisin na sem -
/ mey key audangon. Nusan deini- //

B

(11) nan geittin dais numons schin / deinan. Bha atwerpeis noumans /
nuson auschautins / kay mas atwer / pimay nuson au-schantnikamans.
Bha ny wedais mans enperban- / dan. Schlait is
rankeis mans // assa wargan. Amen.

Abela Viļa 1561. gadā uzrakstītā prūšu Tēvreize

Tāwa Nouson kas tu essei Endang Swintints wirst twais Emmes.
Pereit twais Rijks. Twaiss Quaits audasin, kagi Endangon tijt deigi
Nosemien Nouson deinenniea geittien dais noumans schan deinan.
Bhe etwerpeis noumans noasons auschantins, kai mes etwerpimai
nousons auschautenikamans. Bhe ni weddeis mans emperbandasuan.
Schlait isrankeis maus, esse wissan wargan. Amen.

1547. gada Tēvreize lietuviešu valodā

I Schwaskiese wardas tawa.
II Ateik karaliste tawa.
III Buki tawa walia kaip dagui taip ir semeie.
IV Dona musu wysjudienu dodi mumus nu
V Ir atleid mumus musu kaleibes, kaip mes atleidem musu kalteimus.
VI Newed mus ingi pagandima.
VII Bet gelbek mus nogi wysa pikta. Amen

Sebastjana Munstera (*Sebastianum Munsterum*)

1598. gadā Bāzelē izdotajā pasaules aprakstā

COSMOGRAPHIA, 1154. lpp. dotā latviešu Tēvreize

Tābes mūs kas tu es ecksclikan debbessis. Schwetitz tovs vaartz,
Vater unser der du bist in Himmeln. Geheiligt werde dein Name.
Enack mums tows walstibe, tows praats bus ka eckschkann Debbes,
Zukomme uns dein Reich, dein Wille geshehe wie in Himmeln
Ta wursan semmes. Musse denische Mäyse duth mums schodeen,
Also auf Erden. Unser täglich Brot gieb uns heut,
Pammate mums musse grāke ka mes pammatt musse parradueken.
Vergieb uns unsere Schuld als wir vergeben unserm Schuldigern.
Ne wedde mums louna badeckle, pett passarga mums nu wusse loune
Nicht einführe uns bösen Versucher, sonder behüt uns vor allem böse.

Kuršu kāpās mācītāja Jūpa (Joop)

Nidas dialektā uzrakstītā Tēvreize

Taite musu, kurs esi Danguj. Buk swetiz tawo wards. Lai nāk tawo
Karalyste. Lainusi dud tawo vale ka danguj ta ir zeme. Maise musu
Dieniszka dud mums ir szudien. Ir atlaid mums musu kaltes, ka ir mēs
Atlaidzam sawo kaltamajam. Ne wed mums is pagundima. Bet ladze
Mums nu wiso pikto. Nes tawo ir karalyste ir syla ir slawe nu amžiu
Lidz amžiu. Āmen.

Kuršu kāpās Fr. Blodes Melnraga dialektā uzrakstītā Tēvreize

Anrede ir mācītāja uzruna ļaudīm baznīcā un B ir vācu Bitte, jeb lūgšana Dievam.

Anrede, Tehws musu debesis, 1. B. Lai swetits top tawe eards, 2. B.
Lai nak pee mus tawa walstiba, 3. B. Taws prats lai noteek ta debesis
ka wirs semes, 4. B. Musu deenisku maisi dod mums ir scho deen, 5.
B. un atlaid mums musu skalas, ka mes atlaischam musu
skaleneekams, 6. B. Ir newed mus eek.sch pagundima, 7. B. Bet
isglab mus no launa.
Schluss. Jo tew peeder ta ealstiba, taws spehks un taws
goda muschu muscham. Amen.

Noslēpumainā heruļu Tēvreize

Tabes mvv kas tv es eckschan debbessis. Schwetitz tovvv vvaartez.
Enak mvvms tovvv vvalstibe. Tovvvv praatz bvska eckschan debbes ta
vvvrsan symmes. Mvvsse denische mayse dvth mvvms schoden.
Pammate mvvms mvvsse grake ka mes pammatt mvvsse patra dveken,
ne weddemvvs lovna gadeckle. Pett passarza mvvms nv wvvsyse
lovne. Amen.

**XIX gs. beigās Dobeles ev-lut. Draudzes mācītāja
dr. A. Bīlenšteina uzrakstītā latviešu Tēvreize,
kuru lietojam vēl tagad.**

Mūsu Tēvs debesīs, svētīts laj top taws vārds, laj nāk pee mums tawa
Valstība, tavs prāts laj nōteek, ka debesīs, tā aridzan virs zemes. Mūsu
Deenischku maizi dōdi mums schodeen. Peedōdi mums mūsu grēku
Parādus, kā mēs peedōdam saveem parādneekem, ne-eeved mūs
Kārdināshanā bet atpestī mūs no visa ļauna, jo tev peeder valstība,
Spēks un gods mūschīgi mūscham.

Pirmassis Katekismus

[7]

Stas Drōffs

[7]

- 9 AS drowe an Deiuā\Thawan
- 10 wismosing \ kas ast taykowuns
- 11 dangon bah semmin \ Bah an Je-
- 12 sum Chrisū swaian ainan Sunun
- 13 nusun reikian \ Kas patickots ast
- 14 assastan swintin naseulen\ Gem-
- 15 mons assastan jungkfrawen Ma-
- 16 rian. Stenuns po pontio Pylato\
- 17 scrisits\aulswuns bah encops.Sam
- 18 may lesuns preipekollin\ Tirtin
- 19 deinam att skiwuns assa gallans.

1 Unsey gobuns andangon\Sin-
 2 dats preitickray Deiwas wismo-
 3 singis Thawas\ Stwendau per-
 4 gubuns wirst preyleiginwey stans
 5 geiwans bha aulauwussens.
 6 As drowe an swintan naseilen\
 7 Ainan swintan krixstianiskun kir-
 8 kin\ Ainan perroniscon swintan\
 9 Etwerpsannan grecon\ At skisen-
 10 na menschon\ Ba prabitscun gei-
 11 win. Amen.

Antrassis Katekismus

[7]

9 Es drowy en Deywan\Thawan
 10 wissemokin\jas est tykynnons daen-
 11 gon bhe semmien. Bhae en Jesum
 12 Christum swaien aynen Sounon
 13 nouson reykyen\ Kas pagauts aest
 14 haese swyntan naseylien. Grmmons
 15 aesestan jungprawan Marian.
 16 Styienuns po Pontio Pilato\
 17 skresitzt\ aulauns bhe enquoptzt.
 18 Semmay lysons prey pykullien \
 19 An tirten deynan etsyuns haese

[9]

1 gallans. Unsei gubonss nabengon.
 2 Syndens preytickaeay deywas
 3 wysssen mukis thawas\ Stwendau
 4 wirst pergubons leygenton staens
 5 geywans bhe aukaunsins.
 6 Es driwy en swintan naseylien\
 7 Aynanswyntan krichstianisquan
 8 kirken\ Perronisquan swyntan\
 9 Etwerpsennian griquan\
 10 Etskysnan menses\ Bha pra-
 11 busquan geywien\ Amen.

Ka ast sta billiton?

1 As druwē/ kāi mien Deiws Teikūnus ast/sen
 2 wissans pērgimmans / mennai kērmenan bhe Dūsin
 3 ackins / āusins / bhe wissans streipstans / Isspressen-
 4 nien / bhe wissans seilins dāuns ast / bhe dabber Islāi
 5 ka / Prēistan rūkans / bhe kurpins īst bhe pūton / but-
 6 tan bhe burwalkan / Gannan bhe Malnijkans /
 7 Laukan / Pecku / bhe wissans labbans / sen wissan
 8 prewerīngiskan bhe maitāsnan schiēise kermenes
 9 bhe gīwas / Laimiskai bhe deineniskai persurgauī /
 10 bhe prijki wissan wargan pokūnti bhe popeckuwi/
 11 bhe stan wissan is kalsiwingiskan / Tawiskan / Dei-
 12 wūtiskan labbiskan bhe etnīstin Schlāit wissan mai
 13 an perschlūsisnan bhe wertīngiskan / perkawīdan
 14 wissan as stēismu preidīnkaut / bhe preigirtwei / bhe
 15 pērstan preischlūsitwei / bhe poklusman boūt schkel-
 16 lānts asmai / sta ast perarwisku arwi.

Stas Antars Dellijcks

Essestan Isran-

ckīsnan.

21 Bhe en Jesūm Christum / swaian ai-
 22 nan Soūnon noūson Rikijan / kas pogauts
 23 ast / esse Swintan Noseilien / Gemmons esse
 24 stan Jumprawan Mariān / Stīnons po

D Pontio

1 Pontio Pilato / Skrīsits / Aulauns / bhe en-
 2 kopts / Semmailisons prei Pickullien / En
 3 tīrtan deinan etskīuns esse gallan / Unsaigū-
 4 bons no Dangon / Sīdons prei tickrōmien
 5 Deiwas steise wissemusīngin Tawas isquen
 6 dau tāns pergūbons wijrst / prei līgint stans
 7 gijwans bhe aulausins.

8 Ka ast sta billiton?

9 Ettrais.

10 As druwē / kai Jesus Christus / isarwiskas
 11 Deiws esse Deiwan Tawan en prābutskan gem-
 12 mons bhe dijgi isarwiskas smunents / essestan Jum
 13 prawan Mariān gemmons kas mien Ismaitinton
 14 bhe perkłantiton smumentien isrankiuns ast peldi-
 15 uns / augauuns / bhe esse wissans grīkans / esse gal-
 16 lan/ bhe esse stan warein steise Pickulas ni sen Ausin
 17 adder Sirablan Schlāit sen swaiāsmu Swinton
 18 tēmpran krawian / bhe sen swaiasmu niwinūton
 19 Stinsennien bhe anlausennien / Nostan kai as ten /
 20 nēismu subsai asmai / bhe entennēismu rīkin po tenes
 21 mu giwīt / bhe stesmu schlusilai en prabuskai
 22 tickrōmiskan / niwinūtiskau bhe deiwū-
 23 tiskan / ainawydān / kaigi tāns ast
 24 etskīans esse gallan / giwa bhe
 25 rickawie en prabutskan / sta
 26 ast perarwiskai arwi.

Der Kleine Catechismus Doctor Martins Luthers
 Deutsch vnd Preussisch. Königsberg 1561

Gen 1 : 25-28, 2 : 18-24

Vnd Gott sahe alles sehr Gut/ Gott
 Schuff den Menschen/ Im selbst zum
 Bilde/ Ja zum Bilde Gottes schuff er
 jn. Er schuff sie ein Menlein vnd
 Frewlein/ Vnd Gott segnet sie/ vnd
 sprach zu jnen: Seid fruchtbar/ vñ
 mehret euch/ vnd erfüllet die erden/
 vñ macht sie euch vnterthan/ vnd
 Herschet vber Fisch im Meer/ vber
 die Vögel vnter dem Himmel/ vnd vber
 alles Thier/ das auff Erden kreucht.
 Vnd Gott der HERR sprach: Es ist
 nicht gut/ das der Mensch allein sey/
 Ich will jm einen Gehülffen machen/
 die vmb jn sey. Da ließ Gott der
 HERR einen tieffen Schlaff fallen/
 auff den Menschen/ vnd er
 entschlief/ vnd nam seiner Rieben
 eine/ vnd schloß die stet zu mit
 fleisch/ Vnd GOTT der HERR bawet
 ein Weib auß der Riebe/ die Er von
 dem Menschen nam/ vnd bracht sie
 zu jm. Da sprach der Mensch: Das
 ist doch Bein von meinen beinen/
 vñnd Fleisch von meinem fleisch/
 man wird sie Mennin heissen/
 darumb das sie vom Manne genomen
 ist. Darumb wird ein Man seinen
 Vater vnd Mutter verlassen- vnd an
 seinem Weib hangen/ vñnd sie
 werden sein ein Fleisch.

Bhe Deiws endeirā wissan/ kan tans bei
 teikuuns/ bhe dereis stwi sta bei wissan sparts
 labban. Deiws teikū stan smumentin sebbei
 supsmu en prusnan poligon/ ia prei prusnas
 poligon Deiwas teiku tāns tennan/ Tāns teiku
 tennans Ainan wijrikan bhe Gannikan bke
 Deiws signai tennans/ bhe billāts prēidins
 seiti weijsewingi bhe tūlninaiti wans/ bhe
 erpilmnaiti stan semmien/ bhe tickinnaiti
 ioumas stansubban/ pomettewingi. Bhe
 rikauite kirscha suckans en iūrin/ kirscha
 stans Pippalins pō Dangon/ bhe kirscha
 wissans swirins kas nosemmien lise/ Bhe
 Deiws Rikijs billa. Sta ast ni labban/ kai stas
 smunents ains ast/ As quoi stesmu ainan
 pogalban teckint/ kawida surgi tennen boūsei/
 Stwi dai Deiws ainan gillin maiggun krūt
 nostan smumentinan/ bhe tans ismigē bhe
 immats swaise grēiwakailin ainan/ bhe
 pertraūki stan deickton sen mensan/ bhe
 deiws Rikijs kūra ainan gennan/ essestan
 Greiwakailin/ kawijdan tans esse stesmu
 smumentin immats/ bhe weddēdin prēistan.
 Stwi billa stas smunents/ sta ast ainawijdi
 kaulei esse maians kāulins/ bhe mensā esse
 maian mensan/ stwi wīrsti dien wijrinan
 billiuns/ stesse paggan/ kai tenna esse wijran
 imtā ast/ Stesse paggan wīrst ains wirs/
 swaian Tawan/ bhe mūtīn powiērpuns/ bhe
 en swaiasmu gennan kabūns/ bhe stai wīrst
 boūuns ains mensas.

So sprach Gott zum Weibe: Ich will dir viel Schmerzen schaffen/ wenn du Schwanger wirst/ Du solt mit Schmerzen Kinder geben/ vnd dein Will soll deinem Manne vnterworffen sein/ vnd er soll dein Herr sein. Vnd zum Man sprach Gott: Dieweil du hast gehorchet der Stimme deines Weibs/ vnd gessen von dem Baum/ dauon Ich dir gebot/ vnd sprach: Du solt nicht dauon Essen/ Verflucht sey der Acker vmb deinet willen/ mit kummer soltu dich darauff nehren/ dein lebenslang/ Dorn vnd Disteln soll er dir tragen/ vnd solt das Kraut auff dem Felde Essen. Im schweiß deines Angesichts soltu dein Brot Essen/ biß das du wider zur Erden werdest/ dauon du genommen bist/ Denn du bist Erde/ vnd solt wider zur Erden werden.

Tit billa Deiws prei Gennan as quoi tebbe
toūlan Gulsennin teickut/ kantou sen
brendekermnen postāsei/ Tu turri sen
Gulsennien malnijkans gemton/ bhe twais
quāits turri twaiāsmu wijran pomests
baūton/ bhe tāns turei twais Rikijs bout. Bhe
prei Wiran billa Deiws/ Stankīsmān kai tou
assai klausius stesmu tārin twaiasei
Gennan/ bhe iduns esse stesmu garrin/
Esse kawīdsmu as tebbei laipinna/ bhe
billai/ Tu niturei esse stesmu ist/ Perklantūs
bouse stas laucks twaise paggan/ Sen
Alkinisquai/ turei tou tien nostan pomaitat
kuilgimai giwassi kaūbri bhe strigli turrei
tans tebbei pijst/ Bhe turei stan Sālin
nostan laukan istwei/ En prakāisnan twaise
prosnan turri tu twaian geitin istwe/ stu
ilgimi kai tu etkumps prei semman
postāsei/ esse kawīdsmu tou animts assai/
beggi tou asse semmē bhe turei prei
semmien postātwei.

w^ojīsrā'ēl āhab et-jōsēp
mikkol-bānā(j)w kī-ben-
zqānim hū(') lō w^oāsā lō
kīōnet passīm. wajjir^oū
exā(j)w kī-'ōtō 'āhab 'bīhem
mikkol-'exā(j)w wajjīšn^oū
'ōtō w^olō jāk'īū dabb^orō
l'sālōm.

wajjax^olōm jōsēp xlōm
wajjaggēd l^oexā(j)w
wajjōsīpū 'ōd šnō(') ōtō.
wajjōmer 'lē(j)hem šim^oū-
nā hax^olōm hazze(h) 'šer
xālāmī. w^ohinnē 'naxnū
m^oall^omīm 'lummīm b^otōk
hasšāde(h) w^ohinnē qāmā
'lummātī w^ogam-niccābā
w^ohinnē l^osubbū(j)nā
'l u m m ō t ē (j) k e m
w a t t i š t a x ^o w ũ (j) n ā
la^olummātī. wajjōm^orū lō
'exā(j)w h^omālōk timlōk
'ālē(j)nū im-māšōl timšōl
bānū? wajjōsīpū 'ōd šnō(')
ōtō 'al-xlōmōtā(j)w w^oal-
dbārā(j)w.

wajjax^olōm 'ōd x^olōm axēr
waj^osappēr ōtō l^oexā(j)w

Ἰακώβ δὲ ἠγάπα τὸν Ἰωσήφ
παρὰ πάντα τοὺς υἱοὺς
αὐτοῦ. ἐποίησε δὲ αὐτῷ
χιτῶνα ποικίλον. Ἰδόντες δὲ
οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, ὅτι
αὐτὸν ἐφίλει ὁ πατὴρ αὐτῶν
ἐκ πάντων τῶν υἱῶν αὐτοῦ,
ἐμίσησαν αὐτὸν, καὶ οὐκ
ἐδύναντο λαλεῖν αὐτῷ οὐδὲν
εἰρηνικόν.

Εὐπνισθεῖς δὲ Ἰωσήφ
ἐνύπνιον, ἀπήγγειλεν αὐτὸ
τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ. Καὶ
εἶπεν αὐτοῖς ἀκούσατε τοῦ
ἐνυπνίου τούτου, οὐ
ἐνυπνιάσθη. Ὡμην ἡμᾶς
δεσμεύειν δράγματα ἐν
μέσῳ τῷ πεδίῳ· καὶ
ἀνέστη τὸ ἐμὸν δράγμα, καὶ
ᾤρηθῆθη. Περιστραφέντα δὲ τὰ
δράγματα ὑμῶν προσεκύ-
νησαν τὸ ἐμὸν δράγμα.
Εἶπαν δὲ αὐτῷ οἱ ἀδελφοὶ
αὐτοῦ· μὴ βασιλεύων
βασιλεύσεις ἐφ' ἡμᾶς, ἢ
κυριεύων κυριεύσεις ἡμῶν;
καὶ προσέθεντο ἔτι μισεῖν
αὐτὸν ἕνεκεν τῶν ἐνυπνίων
αὐτοῦ, καὶ ἕνεκεν τῶν
ῥημάτων αὐτοῦ.

Ἴδε δὲ ἐνύπνιον ἕτερον, καὶ
διηγήσατο αὐτὸ τῷ πατρὶ

Adder Israēls miliwuns Jōze-
pan mūisesan neggi wissans
swajjans sūnuns, beggi bēi
dis sūns tenesses wūriskwan.
Tikinnuns tenesmu maisātan
chitōnan. Tenesse brātei, wi-
dāntei, kāi tenēisan tāws mīli
din mūisesan neggi wissans
swajjans sūnuns, endergīwu-
sis din be ni mazēi enĒwaitā-
tun din pakawīngi.

Rēizan Jōzeps supnaūwa
supnan be pawakēi din swāi-
mans brātins, adder tenēi
dabber paspārtina swajjan
dergīsnan per tennan. Tāns
gērdau: klausēiti supnas, kan
as asma supnaūwuns. Stwi
mes rēisimai kurkans sirzdai
lāukas be stwi etskīja majā
kurka be etkūmpina. Adder
jūsas kurkas, din ebzurgi-
nušas, lānki si majjai kur-
kan. Staddan gērdau tenesmu
tenesse brātei: anga tū wirst
rikaūtwei enrikaūwuns kīrsa
mans be waldītwei ebwaldī-
wuns mans? Be dabber pa-
spārtina swajjan dergīsnan
per tennan tenesēisan supnan
be wīrdan paggan.

Staddan supnaūwa dis kit-
tan supnan be gērba din

wajjōmer hinnē xālamtī
klōm .od w^hinnē haššemeš
w^hhajjārē^x w^eaxad 'āsār
kōkābīm mištax^wwīm lī.
wajj^ssappēr el-'abīw w^eel-
'exā(j)w wajjig'ar-bō 'abīw
wajjōmer lō mā hax'lōm
hazze(h) 'ašer xālāmtā?
h^bbō(') 'nī w^e'imm^kkā
w^e'axu(j)kā l^hhištaxwōt l^kkā
'ārcā? waj^fqan^u-bō 'exā(j)w
w^e'abīw šāmar et-haddābār.

wajjēl^kkū 'exā(j)w lir'ōt et-
cō(')n 'bīhem biš^kkem.
wajjōmer jisrā'ēl el-jōsēp
h^llō(') axu(j)kā rō'im
biš^kkem? lkā w^e'ešlāx^kkā
'lē(j)hem wajjōmer lō
hinnēnī.

wajjōmer lō lek-nā r'ē(') et-
šlōm axu(j)kā w^eet-šlōm
haccō(')n wah^sšibēnī dābār.
wajjisīlāxēhū mē'ēmeq
xebrōn wajjābō(') škemā.

wajjimcā'ēhū 'iš w^hinnē
tō'e(h) baššāde(h).
wajjis'alēhū hā'iš lēmōr:
ma(h)-t^ebaqqeš? wajjōmer et-
'axaj ānōkī m^ebaqqeš.

αὐτοῦ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς
καὶ εἶπεν· ἰδοὺ ἐνυ-
κνιασθῆν ἐνύπνιον ἕτερον·
ὡσπερ ὁ ἥλιος, καὶ ἡ
σελήνη, καὶ ἔνδεκα ἀστέρες
προσεκύνουν με. Καὶ
ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ πατήρ
αὐτοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ· τί τὸ
ἐνύπνιον τοῦτο, ὃ ἐνυπνιάσ-
θησ; Ἄρά γε ἐλτθόντες ἐλευσό-
μεθα ἐγώ τε καὶ ἡ μήτηρ σου
καὶ οἱ ἀδελφοί σου,
προσκυνῆσαι σοὶ ἐπὶ τὴν γῆν;
Εὐχρίσθησαν δὲ αὐτὸν οἱ
ἀδελφοὶ αὐτοῦ· ὁ δὲ πατήρ
αὐτοῦ διετήρησε τὸ ῥῆμα.

Επορεύθησαν δὲ οἱ
ἀδελφοὶ αὐτοῦ, βόσκειν τὰ
πρόβατα τοῦ πατρὸς αὐτῶν εἰς
Συχέμ. Καὶ εἶπεν Ἰσραὴλ
πρὸς Ἰωσήφ οὐχ οἱ
ἀδελφοὶ σου ποιμαίνουσιν
ἐν Συχέμ; δεῦρο, ἀποστείλω
σε πρὸς αὐτούς. Εἶπε δὲ
αὐτῷ· ἰδοὺ ἐγώ. Εἶπε δὲ
αὐτῷ Ἰσραὴλ· πορευθεὶς ἴδε,
εἰ ὑγιαίνουσιν οἱ ἀδελφοί
σου καὶ τὰ πρόβατα, καὶ
ἀνάγγελόν μοι. Καὶ
ἀπέστειλεν αὐτὸν ἐκ τῆς
κοιλιάδος τῆς Χεβρών· καὶ
ἦλθεν εἰς Συχέμ. Καὶ εὔρεν
αὐτὸν ἄνθρωπος πλανώμενον
ἐν τῷ πεδίῳ· ἠρώτησε δὲ
αὐτὸν ὁ ἄνθρωπος, λέγων· τί
ζητεῖς; Ὁ δὲ εἶπε· τοὺς

brātrīmans gērdawints: stwi
as supnaūwuns dabber aīnan
supnan, ikāigi saūli, mīniks
be aīnadesimt lāuksnas
lānke si mennei. Stan gērbe
tāns swajasmu tawu be
brātrīmans, adder taws
ebkekka tennan be gērdau:
ka ast stas per supnan, kan
tu supnaūwa? Anga
pergūbusis as be twajā mūtī
be brātei wirtsmai lānkus
tebbei ik zemmin? Brātei gi
nērti na tennan, adder tāws
enminijja stan pawīstin.

Jōzepas brātrīmans izgūbus
pūstun swāise tāwas pekku
en Šechemman, Israēls
gērdau tenesmu: anga ni
twajāi brātei pūša en
Šechemmu? Jeīs, as tengin-
na ten prei tennans. Tāns
etrāi: stwi asma.

Staddan gērdau tenesmu: nū
jeīs be dirēis anga kailūstan
ast twajāi brātei be kailūstan
ast pekku be etwārtinai
mennei waīstin. Staddan
iztenginna din iz Chebrōnas
līndan be tāns engūba en
Šechemman. Be aupalla din
aīns zmunēntins blandāntin
en lāuku be prasijja dīn: kan
tu laukijja? Tāns gi etrāi: as
laukijja majjans brātins.

wajjōmer hā'iš nās^u
mizze(h) kī šāma'ti 'ōm'rīm
nēl^kkā dōtājnā. wajjēlek
jōsēp axar exā(j)w
wajjimcā'ēm b^edōtān.

ἀδελφούς μου ζητῶ ἀπάγγελόν
μοι, ποῦ βόσκουσιν.
Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ ἄνθρωπος·
ἀπῆρκασιν ἐντεῦθεν·
ἤκουσα γὰρ αὐτῶν λεγόντων·
πορευθῶμεν εἰς Λωθαεὶμ.
Καὶ ἐπορεύθη Ἰωσήφ
κατόπισθε τῶν ἀδελφῶν
αὐτοῦ, καὶ εὔρεν αὐτοὺς εἰς
Λωθαεὶμ.

Math 6 : 1-13

Προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν μὴ
ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, πρὸς τὸ
θεαθῆναι αὐτοῖς· εἰ δὲ μήγε, μισθὸν οὐκ
ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς
οὐρανοῖς. Ὅταν οὖν ποιῆς ἐλεημοσύνην,
μὴ σαλπίσσης ἔμπροσθέν σου, ὡσπερ οἱ
ὑποκριταὶ ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ
ἐν ταῖς ρύμαις, ὅπως δοξασθῶσιν ὑπὸ
τῶν ἀνθρώπων· ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
'Ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. Σοῦ δὲ
ποιούντιος ἐλεημοσύνην, μὴ γνώτω ἡ
ἀριστερά σου, τί ποιεῖ ἡ δεξιὰ σου, ὅπως
ἦ σου ἡ ἐλεημοσύνη ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ
πατήρ σου, ὁ βλέπων ἐν τῷ
κρυπτῷ, αὐτὸς ἀποδώσει σοὶ ἐν τῷ
φανερῷ. Καὶ ὅταν προσεύχη, οὐκ
ἔση ὡσπερ οἱ ὑποκριταὶ, ὅτι φιλοῦσιν ἐν
ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς γωνίαις τῶν
πλατειῶν ἐστῶτες προσεύχεσθαι, ὅπως
ἂν φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις· ἀμὴν λέγω
ὑμῖν, ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν
αὐτῶν. Σὺ δὲ ὅταν προσεύχη, εἰσελθε

Staddan gērdau zmunēntins:
tenēi izskīja izšendau, beggi
as kirdīwuns dins bilāntins:
'Eimai en Dōtainan!'. Be
Jōzeps gūba pas brātins be
aupalla dins en Dōtainu.

Nadirēiti ni laikātun si etnīwingis-
kwas pirzdau zmūnins, kāi tenēimans
enwaidīnlitei sin: kitawīdai ni turritei
ettikrinsnan ezze jūsmu Tāwan en
dāngu. Kudeznimai gi segēitei
etnīstin, ni trimettauti pirzdau sin,
kāigi hipōkritai en sinagōgamans be
en gatwimans, kāi pastālai girtan ezze
zmūnimans: arwiskai gērdau as
jūmans, tenēi ast gaūwus swajjan
ettikrinsnan. Tebbei segīntismu stan
etnīstin, ni erzināsei twajā kairā, ka
segēi tikrā. Seisei twajā etnīsti en
kliptu, adder twajis Tāws, widānts en
kliptu, wīrst ebdajāwuns ten et-
wirai. Kudeznimai tū si madli, ni seīs
kāigi hipōkritai, kāi padīnga dins
madlitun si en sinagōgamans be
stalīntei en lunkimmans stēisan
plattapintins, kāi pawaidīnlai si
zmūnimans. Arwiskai gērdau as
jūmans, tenēi ast gaūwusis swajjan

εἰς τὸ ταμιεῖόν σου, καὶ κλείσας τὴν θύραν σου πρόσευξαι τῷ πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ καὶ ὁ πατήρ σου, ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ. Προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογήσητε, ὥσπερ οἱ ἐθνικοὶ δοκοῦσι γάρ, ὅτι ἐν τῇ πολυλογία αὐτῶν εἰσακουσθήσονται. Μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς· οἶδε γὰρ ὁ πατήρ ὑμῶν ὧν χρεῖαν ἔχετε, πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν. Οὕτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς· Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἀγιασθήτω τὸ ὄνομά σου· ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου· γεννηθῆτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς· τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον· καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν· καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥύσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν.

ettikrinsnan. Tū gi, kaddan madli si, jeis en swajjan kammerkan be wartellin preiklaūwuns madlis si swajasmu Tāwan en kliptu, adder twajws Tāws, widānts en kliptu, wīrst ebdajāwuns ten etwirai. Madlinteri ni paustabilāiti, kāigi pagūnai, kwēimans si perwaidinna, kāi en tulatarīsnai pastālai paklausitan. Ni seiti tenēimans palīgu: waīda gi jūss Tāws, ka jūmans prawerēi, pirzdau jūmans prasāntimans. Tīt adder madlinteri si: Nūss Tāwa, kas assei en dāngu, pastāsei swīntintan twajws emmens, perēisei twajā rīki, twajws kwāits audāsei si kāigi en dāngu, tīt dīgi na zemmin. Nūsan dēininan geitin dāis nūmans šandēinan, be etwērpjais nūmans nūsans āušautins, kāigi mes etwērpimai nūsamans aušautenīkamans, be ni weddais mans en perbandāsnan, šlāit izrankīs mans ezze wārgu, beggi twajā ast rīki, warē be zmūnis emprābutskan, amen.

w^ojīsrā'ēl āhab et-jōsēp mikkol-bānā(j)w kī-ben-zqūnīm hū(°) lō w^oāšā lō ktōnet passīm. wajjir^oū exā(j)w kī-'ōtō 'āhab 'bīhem mikkol-'exā(j)w wajjīšn^oū 'ōtō w^olō jāk^olū dabb^orō l^ošālōm.

wajjax^olōm jōsēp xlōm wajjaggēd l^oexā(j)w wajjōsīpū 'ōd šnō(°) ōtō. wajjōmer^o lē(j)hem šim^oū-nā hax^olōm hazze(h) 'šer xālāmti. w^ohinnē 'naxnū m^oall^omīm l^oummīm b^otōk haššāde(h) w^ohinnē qāmā l^oummātī w^ogam-niccābā w^ohinnē l^osubbu(j)nā l^oummōtē(j)kēm wattīštax^owū(j)nā l^oummātī. wajjōm^orū lō 'exā(j)w h^omālōk timlōk 'ālē(j)nū im-māšōl timšōl bānū? wajjōsīpū 'ōd šnō(°) ōtō 'al-xlōmōtā(j)w w^oal-dbārā(j)w.

wajjax^olōm 'ōd x^olōm axēr waj^osappēr ōtō l^oexā(j)w

Ἰακώβ δὲ ἠγάπα τὸν Ἰωσήφ παρὰ πάντας τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ. ἐποίησε δὲ αὐτῷ χιτῶνα ποικίλον. Ἰδόντες δὲ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, ὅτι αὐτὸν ἐφίλει ὁ πατήρ αὐτῶν ἐκ πάντων τῶν υἱῶν αὐτοῦ, ἐμίσησαν αὐτόν, καὶ οὐκ ἐδύναντο λαλεῖν αὐτῷ οὐδὲν εἰρηνικόν.

Ενυπνιασθεῖς δὲ Ἰωσήφ ἐνύπνιον, ἀπήγγειλεν αὐτὸ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ἀκούσατε τοῦ ἐνυπνίου τούτου, οὗ ἐνυπνιάσθη. Ὁμην ἡμᾶς δεσμεύειν δράγματα ἐν μέσῳ τῷ πεδίῳ· καὶ ἀνέστη τὸ ἐμὸν δράγμα, καὶ ὠρθώθη. Περιστραφέντα δὲ τὰ δράγματα ὑμῶν προσεκύνησαν τὸ ἐμὸν δράγμα. Εἶπαν δὲ αὐτῷ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ· μὴ βασιλεύων βασιλεύσεις ἐφ' ἡμᾶς, ἢ κυριεύων κυριεύσεις ἡμῶν, καὶ προσέθεντο ἔτι μισεῖν αὐτόν ἕνεκεν τῶν ἐνυπνίων αὐτοῦ, καὶ ἕνεκεν τῶν ῥημάτων αὐτοῦ.

Ἴδε δὲ ἐνύπνιον ἕτερον, καὶ διηγήσατο αὐτὸ τῷ πατρὶ

Adder Israēls milīwuns Jōzēpan mūisesan neggi wissans swajjans sūnuns, beggi bēi dis sūns tenesses wūriskwan. Tikinnuns tenesmu maisātan chitōnan. Tenesse brātei, widāntei, kāi tenēisan tāws mlīi din mūisesan neggi wissans swajjans sūnuns, endergīwusis din be ni mazēi enĒwaiātun din pakawīngi.

Rēizan Jōzeps supnaūwa supnan be pawakēi din swāimans brātins, adder tenēi dabber paspārtina swajjan dergīsnan per tennan. Tāns gērdau: klausēiti supnas, kan as asma supnaūwuns. Stwi mes rēisimai kurkans sirzdai lāukas be stwi etskīja majā kurka be etkūmpina. Adder jūsas kurkas, din ebzurginušas, lānki si majjai kurkan. Staddan gērdau tenesmu tenesse brātei: anga tū wīrst rikaūtwei enrikaūwuns kīrsa mans be waldītwei ebwaldiwuns mans? Be dabber paspārtina swajjan dergīsnan per tennan tenesēisan supnan be wīrdan paggan.

Staddan supnaūwa dis kit-tan supnan be gērba din

wajjōmer hinnē xālamtī
xlōm .od w'hinnē haššemeš
w'hajjārē*x w'axad 'āšār
kōkābīm mištax*wīm lī.
wajj'sappēr el-'abīw w'el-
'exā(j)w wajjig'ar-bō 'abīw
wajjōmer lō mā hax'lōm
hazze(h) 'ašer xālamtā?
h'bō(') 'nī w'imm'kā
w'axu(j)kā l'hištawōt l'kā
'ārcā? waj'qan'ū-bō 'exā(j)w
w'ābīw šāmar et-haddābār.

wajjēl'kū 'exā(j)w lir'ōt et-
cō(')n 'bīhem biš'kem.
wajjōmer jisrā'el el-jōsēp
h'lō(') axu(j)kā rō'im
biš'kem? lkā w'ešlāx'kā
'lē(j)hem wajjōmer lō
hinnēnī.

wajjōmer lō lek-nā r'ē(') et-
šlōm axu(j)kā w'et-šlōm
haccō(')n wah'sībēnī dābār.
wajjislāxēhū mē'ēmeq
xebrōn wajjābō(') škemā.

wajjimcā'ēhū 'iš w'hinnē
tō'e(h) baššāde(h).
wajjis'alēhū hā'īs lēmōr:
ma(h)-t'baqqeš? wajjōmer et-
'axaj ānōkī m'baqqeš.

αὐτοῦ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς
καὶ εἶπεν· ἰδοὺ ἐνυ-
πνιάσθην ἐνύπνιον ἕτερον·
ὥσπερ ὁ ἥλιος, καὶ ἡ
σελήνη, καὶ ἑνδεκα ἀστέρες
προσεκύνουν με. Καὶ
ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ πατήρ
αὐτοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ· τί τὸ
ἐνύπνιον τοῦτο, ὃ ἐνυπνιάσ-
θης; Ἄρα γε ἐλθόντες ἐλευσό-
μεθα ἐγώ τε καὶ ἡ μήτηρ σου
καὶ οἱ ἀδελφοί σου,
προσκυνῆσαί σοι ἐπὶ τὴν γῆν.
Ἐζήλωσαν δὲ αὐτὸν οἱ
ἀδελφοὶ αὐτοῦ· ὁ δὲ πατήρ
αὐτοῦ διετήρησε τὸ ῥῆμα.
Ἐπορεύθησαν δὲ οἱ
ἀδελφοὶ αὐτοῦ, βόσκειν τὰ
πρόβατα τοῦ πατρὸς αὐτῶν εἰς
Συχέμ. Καὶ εἶπεν Ἰσραὴλ
πρὸς Ἰωσήφ· οὐχ οἱ
ἀδελφοὶ σου ποιμαίνουσιν
ἐν Συχέμ; δεῦρο, ἀποστείλω
σε πρὸς αὐτούς. Εἶπε δὲ
αὐτῷ· ἰδοὺ ἐγώ. Εἶπε δὲ
αὐτῷ Ἰσραὴλ· πορευθεὶς ἴδε,
εἰ ὑγιαίνουν οἱ ἀδελφοί
σου καὶ τὰ πρόβατα, καὶ
ἀνάγγελόν μοι. Καὶ
ἀπέστειλεν αὐτὸν ἐκ τῆς
κοιλιάδος τῆς Χεβρών· καὶ
ἦλθεν εἰς Συχέμ. Καὶ εὗρεν
αὐτὸν ἄνθρωπος πλανώμενον
ἐν τῷ πεδίῳ· ἠρώτησε δὲ
αὐτὸν ὁ ἄνθρωπος, λέγων· τί
ζητεῖς; Ὁ δὲ εἶπε· τοὺς

brātrimans gērdawints: stwi
as supnaūwuns dabber aīnan
supnan, ikāigi saūli, mīniks
be aīnadesimt lāuksnas
lānke si mennei. Stan gērba
tāns swajasmu tawu be
brātrimans, adder taws
ebkekka tennan be gērdau:
ka ast stas per supnan, kan
tu supnaūwa? Anga
pergūbusis as be twajā mūti
be brātei wirtsmai lānkus
tebbei ik zemmin? Brātei gi
nērti na tennan, adder tāws
enminijja stan pawīstin.

Jōzepas brātrimans izgūbus
pūstun swāise tāwas pekku
en Šechemman, Israēls
gērdau tenesmu: anga ni
twajāi brātei pūša en
Šechemmu? Jeīs, as tengin-
na ten prei tennans. Tāns
etrāi: stwi asma.

Staddan gērdau tenesmu: nū
jeīs be dirēis anga kailūstan
ast twajāi brātei be kailūstan
ast pekku be etwārtināis
mennei waīstin. Staddan
iztenginna din iz Chebrōnas
līndan be tāns engūba en
Šechemman. Be aupalla din
aīns zmunēntins blandāntin
en lāuku be prasijja din: kan
tu laukijja? Tāns gi etrāi: as
laukijja majjans brātins.

wajjōmer hā'īs nās'ū
mizze(h) kī šāma'ti 'ōm'rīm
nēl'kā dōtājnā. wajjēlek
jōsēp axar exā(j)w
wajjimcā'ēm b'dōtān.

ἀδελφούς μου ζητῶ· ἀπάγγελόν
μοι, ποῦ βόσκουσιν.
Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ ἄνθρωπος·
ἀπήρκασιν ἐντεῦθεν·
ἦκουσα γὰρ αὐτῶν λεγόντων·
πορευθῶμεν εἰς Δωθαεὶμ.
Καὶ ἐπορεύθη Ἰωσήφ
κατόπισθε τῶν ἀδελφῶν
αὐτοῦ, καὶ εὗρεν αὐτούς εἰς
Δωθαεὶμ.

Math 6 : 1-13

Προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν μὴ
ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, πρὸς τὸ
θεαθῆναι αὐτοῖς· εἰ δὲ μήγε, μισθὸν οὐκ
ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς
οὐρανοῖς. Ὅταν οὖν ποιῆς ἐλεημοσύνην,
μὴ σαλπίσσης ἔμπροσθέν σου, ὥσπερ οἱ
ὑποκριταὶ ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ
ἐν ταῖς ρύμαις, ὅπως δοξασθῶσιν ὑπὸ
τῶν ἀνθρώπων· ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
Ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. Σοῦ δὲ
ποιούντος ἐλεημοσύνην, μὴ γνώτω ἡ
ἀριστερά σου, τί ποιεῖ ἡ δεξιὰ σου, ὅπως
ἦ σου ἡ ἐλεημοσύνη ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ
πατήρ σου, ὁ βλέπων ἐν τῷ
κρυπτῷ, αὐτὸς ἀποδώσει σοι ἐν τῷ
φανερῷ. Καὶ ὅταν προσεύχη, οὐκ
ἔση ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ, ὅτι φιλοῦσιν ἐν
ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς γωνίαις τῶν
πλατειῶν ἵστῶτες προσεύχεσθαι, ὅπως
ἂν φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις· ἀμὴν λέγω
ὑμῖν, ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν
αὐτῶν. Σὺ δὲ ὅταν προσεύχη, εἰσελθε

Staddan gērdau zmunēntins:
tenēi izskīja izšendau, beggi
as kirdīwuns dins bilāntins:
“Eimai en Dōtainan!”. Be
Jōzeps gūba pas brātins be
aupalla dins en Dōtainu.

Nadirēiti ni laikātun si etnīwingis-
kwas pīrdau zmūnins, kāi tenēimans
enwaidīnlitei sin: kitawīdai ni turritei
ettikrinsnan ezze jūsmu Tāwan en
dāngu. Kudeznimai gi segēitei
etnīstin, ni trimettauti pīrdau sin,
kāigi hipōkritai en sinagōgamans be
en gatwimans, kāi pastālai girtan ezze
zmūnimans: arwiskai gērdau as
jūmans, tenēi ast gaūwus swajjan
ettikrinsnan. Tebbei segīntismu stan
etnīstin, ni erzināsei twajā kairā, ka
segēi tikrā. Seisei twajā etnīsti en
kliptu, adder twajs Tāws, widānts en
kliptu, wīrst ebdajāwuns ten et-
wirai. Kudeznimai tū si madli, ni seīs
kāigi hipōkritai, kāi padīnga dins
madlitun si en sinagōgamans be
stalīntei en lunkimmans stēisan
plattapintins, kāi pawaidīnlai si
zmūnimans. Arwiskai gērdau as
jūmans, tenēi ast gaūwus swajjan

εἰς τὸ ταμιεῖόν σου, καὶ κλείσας τὴν θύραν σου πρόσευξαι τῷ πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ πατὴρ σου, ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ. Προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογήσητε, ὥσπερ οἱ ἐθνικοί· δοκοῦσι γὰρ, ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰσακουσθήσονται. Μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς· οἶδε γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὧν χρεῖαν ἔχετε, πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν. Οὕτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς· Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου· ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου· γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς· τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον· καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν· καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ, ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν.

ettikrinsnan. Tū gi, kaddan madli si, jeīs en swajjan kammerkan be wartellin preiklaūwuns madlis si swajasmu Tāwan en kliptu, adder twajs Tāws, widānts en kliptu, wīrst ebdajāwuns ten etwirai. Madlinteri ni paustabilāiti, kāigi pagūnai, kwēimans si perwaidinna, kāi en tulatarīsnai pastālai paklausītan. Ni seīti tenēimans palīgu: waīda gi jūss Tāws, ka jūmans prawerēi, pīrzdau jūmans prasāntimans. Tit adder madlinteri si: Nūss Tāwa, kas assei en dāngu, pastāsei swīntintan twajs emmens, perēisei twajā rīki, twajs kwāits audāsei si kāigi en dāngu, tit dīgi na zemmin. Nūsan dēininan geītin dāis nūmans šandēinan, be etwērpjais nūmans nūsans āušautins, kāigi mes etwērpimai nūsamans aušautenīkamans, be ni weddais mans en perbandāsnan, šlāit izrankīs mans ezze wārgu, beggi twajā ast rīki, warē be zmūnis emprābutskan, amen.

KURĀNS

Tulkawuns Mikkels Klussis

Stāi etwerintī

(Sūra 1)

Bismi-LLāhi-r-raḥmāni-r-raḥīm:
Al-ḥamdu li-LLāhi rabbi 'alamīn,
malīki jawmi-d-dīn –
Ijjāka na'budu wa'ijjāka nasta'in.
Ihdinā-š-širāṭa-l-mustaqīm,
Širāṭa-l-laḍina 'an'amta 'alajhim,
Ġajri-l-maḡḍūbi 'alajhim walā-ḍ-ḍallīn.

En Emnin stesse Dēiwan, Etnīwingin Engraudiwingin:
Teisi Dēiwu, Rikijju stēisan swītan,
Līgas dēinas Kunnegu –
Ten zmūnimai be Ten enwakēimai prei pagalban.
Weddais mans pa tikriskan pintin,
Pintin stēisan, kirša kans assei etnīwingi.
Ni, nōkans ast nērti, be ni, kwāi kurtēi.

Krekkuls

(Sūra 96)

Bismi-LLāhi-r-raḥmāni-r-raḥīm:
Iqra' bismi rabbika-llāḍī ḥalaq –
Ḥalaqa-l-'insāna min 'alaq.
Iqra' wa rabbuka-l-'akram,
Allāḍī 'alama bi-l-qalam,
'Allama-l-'insāna mā lam ja'lam.
Kallā, 'innā-l-'insāna lajaṭḡā
Ar-ra'āhu-staḡnā.
Inna 'ilā rabbika-r-ruḡ'ā –
A ra'ajta-llāḍī janḥā
'Abdan 'iḡā ṣallā?
A ra'ajta 'in kāna 'alā-l-hudā
Aw 'amara bittakwā?
A ra'ajta 'in kaḡḡaba wa tawallā?
A lam ja'lam bi'anna-LLāha jarā?
Kallā, 'illam jantahi lanasfa'a'm binnāšija,
Našjatin kaḡḡibatin ḥāṭi'a'.
Faljad'u nāḍijahu –
Sanad'u-r-rabbānija.
Kallā, lā tuṭi'hu wasḡud waktarib.

En Emnin stesse Dēiwan, Etnīwingin Engraudiwingin:
Skaitāis en emnin twāise Rikijjan, kas kūra –
Kūra zmūnentin iz krekkulin.
Skaitāis, be twāise Rikīs ast ukadēigiskais,
Kas mukinna kalāmas (peisātlas),
Mukinna zmūnentin ka stas ni bei waīduns.
Adder ni, arwiskai zmūnents senskit
Kaddan wīda sin lāimiwusin.
Arwiskai prei twāise Rikijjan ast etwartīnsna –
Widāi tu kas kūmpina
Sklāwin kaddan madli si?
Widāi tu, anga stas bēi na tikran pintin.
Anga laipinna deiwabijāsnan?
Widāi tu, ebwinūwuns en reddan be auwartinna si?
Ni waīda, kāi Dēiws wīda?
Gi ni, ik ni etlāika si, mes gabbimai din per selpin,
Selpin reddiskan grīkiskan.
Wakīsei swāise senrīnksenin –
Mes wakēimai sargans.
Tit ni, ni paklussais tenesmu, adder lānkeis si
be preitaūwinais si.

Warē
(Sūra 97)

Bismi-LLāhi-r-raḥmāni-r-raḥīm:
Inna 'anzalnāhu fī lajlati-l-qadr –
Wa mā 'adrāka mā lajlatu-l-qadr?
Lajlatu-l-qadrī ḥajrun min 'alfi sahr.
Tanazzalu-l-malā'ikatu wa-r-rūḥu fihā
bi'iqni rabbihim-min kulli 'amrin.
Salāmun hija ḥattā maḥla'i-l-faḡr.

En Emnin stesse Dēiwan, Etnīwingin Engraudiwingin:
Arwiskai zemmai tenginnamai dīn en warris naktin –
Adder ka wīrst waidinnus tebbei ka ast warris nakts?
Warris nakts ast walnan neggi tūsims mīnsei.
Zemmai lize ēngelai be nasēilis ēn stan
sen tenēisan Rīkijjas dāsnan per wissans laipinsnans.
Tenā ast pakkajs ērgi āustras teksnan.

Skistīnsna
(Sūra 112)

Bismi-LLāhi-r-raḥmāni-r-raḥīm:
Qul: huwa-LLāhu 'aḥad,
Allāhu-ṣ-ṣamad,
Lam jalid wa lam julad,
Wa lam jakul-lahu kufuwan 'aḥad.

En Emnin stesse Dēiwan, Etnīwingin Engraudiwingin:
Gērdaus: Tāns ast ainunts Dēiws,
Dēiws prābutiskas,
Tāns ni gaminnuns be ni gamīntan,
Be ni bei Tenesmu līgu ni aīns.

Austrā
(Sūra 113)

Bismi-LLāhi-r-raḥmāni-r-raḥīm:
Qul: 'a'ūdu bi rabbi-l-falaq
Min ṣarri mā ḥalaq,
Wa min ṣarri ḡasiqin 'idā waqab,
Wa min ṣarri-n-naffāṭati fī-l-'uqad,
Wa min ṣarri ḥāsīdin 'idā ḥasad.

En Emnin stesse Dēiwan, Etnīwingin Engraudiwingin:
Gērdaus: as wartinna sī prei āustras Rīkijjan
Ezze wārgu, ka Tāns ast kūruns,
Be ezze timras wārgu, kaddan paplattina sī,
Be ezze wārgu stēisan dummintin en winzalins.
Be ezze perwidātajas wārgu, kaddan tāns perwidāi.

Zmūnei
(Sūra 114)

Bismi-LLāhi-r-raḥmāni-r-raḥīm:
Qul: 'a'ūdu bi rabbi-n-nās,
Māliki-n-nās,
Ilāhi-n-nās
Min ṣarri-l-waswāsi-l-ḥannās,
Allāḍi juwaswisu fī ṣudūri-n-nās,
Mīna-l-ḡinnati wa-n-nās.

En Emnin stesse Dēiwan, Etnīwingin Engraudiwingin:
Gērdaus: as wartinna sī prei Rīkijjan stēisan zmūnin.
Prei Kunnegan stēisan zmūnin,
Prei Dēiwan stēisan zmūnin
Ezze wārgu stesse šīšelījan, stesse klippantin sī.
Kas šīššelei en kreklins stēisan zmūnin,
Ezze džinnamans be zmūnimans.

SLAVENĀKIE PRŪŠI

Prūsijas bīskaps Jēkabs katru dienu saņēma ziņojumus no savām uzticības personām par to, ka tāds un tāds uzticams un kristīts prūšu labietis nogalināts vai pazudis bez vēsts, pārgājis pagānu pusē, un rakstīja par to pāvestam.

Izlasījis šo ziņojumu, Romas katoļu pāvests Urbāns Ceturtais iesaucās: „Es tikko valdu asaras,... mana sirds asiņo un prāts atsakās ticēt, ka tik daudz lielisku bruņinieku un kristiešu ir krituši no pagānu rokas”. (A.Gottlob. *Die peāpstischen Kreuzgs Steuern des 13. Jahrhundert. Heiligenstaat, 1892, S.135-137.*)

Un bija par ko uztraukties, jo kristītie prūši, kuri bija izglītojušies labākajās Svētās Romas impērijas mācību iestādēs, uz kuriem pāvests cerēja kā uz prūšu nacionālajiem ticības sludinātājiem, bija pārgājuši pagāniskās Prūsijas pusē, kļuvi par prūšu kara vadoņiem un varoņiem; izmantodami mācību laikā gūtās zināšanas, kļūdami pat par jaunas kara tehnikas izgudrotājiem. Daži viņu vārdi ir saglabāti.

Herkus Manta, īstajā vārdā Heinrihs Monte, (arī Hercus, lietuviešu: *Herkus Mantas*, latīņu: *Henricus Montemin*) kļuva par prūšu nacionālo varoni un prūšu karspēka ķēniņu, izcēlās gan pirmajā, gan otrajā „asins pirtī” ar zināšanām, organizatora talantu, pārliecināja visus par savām spējām, bezbailību, ar savu piemēru prata iedvesmot karavīrus Lielās prūšu sacelšanās laikā pret Vācu bruņiniekiem un Ziemeļīrijas krustnešiem. Kas tad bija Herkus Manta, kāpēc viņa vārds lika pāvestam Urbānam IV drebēt neizsakāmās dusmās?

Viņš nāca no Nātangas. Heinrihu Monti un citus prūšu labiešu jaunākos dēlus vēl zēnu gados bijušais Prūsijas un Austrumeiropas lietu bīskaps Kristiāns bija kristījis savā Prūsijas pēdējā apceļojuma laikā, paņēmis līdz un nosūtījis mācībā uz Magdeburgu. Tur viņš pavadīja desmit gadus un mācījās cisterciešu klosterā *St Johannes der Täufer auf dem Berge* skolā. Viņš, iespējams, bija kristīts kā Henricus, bet divās vēstulēs uz sevi viņš attiecinājis vārdus Hercus vai Herkus. Pēc tam viņš devās uz Romas Domskolū. Būdams zinātkārs zēns, Herkus apguva ne tikai ticības mācību, bet visas tā laika zinātnes, kādas bija pieejamas Magdeburgas Cisteriešu klosterī un Magdeburgas grāfa pils bibliotēkās (viņam bija mīlas romāns ar grāfa jaunāko meitu Henrietu), kā arī pāvesta Romas Domskolā – tā laika augstākās pakāpes mācību iestādē, kurā bija no visas kristītās pasaules savākti dokumenti.